

19.1.2021

PELASTUSLAITOSTEN VARALLAOLOKÄYTÄNNÖT MUUTTUVAT SUOMESSA

Kansallisesti kiireelliseen pelastustoimintaan liittyvään varallaoloon on tulossa merkittäviä muutoksia johtuen useista oikeuskäsittelyistä, joissa varallaolon sitovuutta, työntekijöiden työajan ja vapaa-ajan rajapintoja on tulkittu uudella tavalla. Useissa kiireelliseen pelastustoimintaan liittyvissä tapauksissa työnantaja on tuomittu maksamaan jälkikäteisesti varallaoloaikaa täytenä työaikana. Taustalla näissä vaatimuksissa on myös EU-tason oikeuskäytäntöä ja EU:n työaikadirektiivi, josta eräiltä keskeisiltä osiltaan ei voida kansallisella lainsäädännöllä, kansallisella tai paikallisella sopimisella poiketa.

Tämän hetkisen tiedon mukaan (15.1.2021) Työtuomioistuimeen on haastettu noin 10 pelastuslaitosta. Aikaisempaa oikeuskäytännön kehitystä kuvaavia oikeustapauksia, joissa varallaoloaikaa on tuomittu jälkikäteisesti työajaksi, on esimerkiksi seuraavat:

- KKO 2015:48, sijaispalomiestä koskeva, Varsinais-Suomen pelastuslaitos.
- Itä-Suomen hovioikeus 8.4.2019 (S 18/443), sopimushenkilöstöä koskeva, Etelä-Karjalan pelastuslaitos. Korkein oikeus ei antanut asiaan valituslupaa, tuomio jäi voimaan.
 - Näistä palkkasaatavista on neuvoteltu loppuvuodesta 2020 sopimus enempien oikeudenkäyntikulujen välttämiseksi. Työnantaja on korvannut korkoineen noin 1,6 milj. euroa noin 25:lle vaatimuksia esittäneelle.
- Työtuomioistuin (TT 2020:31), päätoimista miehistöä koskeva, Keski-Suomen pelastuslaitos.
 - Korvattava summa ei ole vielä tiedossa.

Itä-Suomen hovioikeuden em. tuomion perusteella, on Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen lisäksi eräässä toisessakin pelastuslaitoksessa oikeuskäsittelyn välttämiseksi neuvoteltu sopimushenkilöstön (noin 50 hlöä) osalta varallaoloja maksettavaksi jälkikäteisesti täytenä työaikana. Näiden 31.12.2020 maksettujen korvausten loppusumma oli noin 0,7 milj. euroa.

Edellisten lisäksi on useita pelastuslaitoksia kohtaan tullut vielä loppuvuonna 2020 lisää jälkikäteisiä palkkasaatavavaatimuksia sekä päätoimisen, että sopimushenkilöstön toimesta. Pohjois-Savon pelastuslaitoksessa vaatijoiden lukumäärä on yli 100 henkilöä ja skenaario vaatimusten kokonaissummasta on noin 20 milj. euroa.

Pelastuslaitoksissa vuodesta 2016 alkaen varallaolossa käytössä ollut 15 minuutin valmiusaikavaatimus on myös haastettu ainakin kahdessa pelastuslaitoksessa ja vaadittu korvattavaksi täytenä työaikana, toinen niistä on Jokilaaksojen pelastuslaitos.

TILANNE JOKILAAKSOJEN PELASTUSLAITOKSESSA

Jokilaaksojen pelastuslaitokseen kohdistuu tällä hetkellä (tilanne 15.1.2021) yhteensä 2.616.226,42 euron jälkikäteiset palkkasaatavavaatimukset, vaatijoiden lukumäärä on 22 henkilöä. Kaikkiaan varallaoloa pelastuslaitoksessamme teki viimeisen 12 kk aikana 71 päätoimista, joista säännöllisesti 55 henkilöä ja sopimushenkilöstöstä varallaoloa on tehnyt viimeisen 12 kk aikana 267 henkilöä, joista säännöllisesti 180 hlöä. Yhteensä säännöllisesti varallaoloa tehneitä oli viime vuonna 235 henkilöä.

Riskiskenaarioita arvioitaessa, mikäli Jokilaaksojen pelastuslaitokseen kohdistetaan uusia vaatimuksia, jälkikäteisten palkkasaatavien vaatimusmäärä voi olla jopa noin 30 – 40 milj. euroa.

JÄLKIKÄTEISTEN PALKKAKUSTANNUSTEN JAKAANTUMINEN ALUEEN KUNNILLE

Mikäli Jokilaaksojen pelastuslaitoksen maksettavaksi tuomitaan jälkikäteisiä palkkasaatavia, jakaantuu niistä aiheutuvat kustannukset alueen pelastustoimen yhteistoimintasopimuksen mukaisesti palkkasaatavien maksuvuoden mukaisten kuntien maksuosuuksien suhteessa kaikille alueen kunnille.

TOIMENPITEITÄ PELASTUSLAITOKSISSA

Useimmat varallaolojärjestelyjä ylläpitäneet pelastuslaitokset ovat luopumassa päällystö-, alipäällystö- ja miehistötason varallaolojärjestelyistään, vain päällikkövarallaoloa jää käyttöön. Korvaavissa järjestelyissä keskeisimpiä keinoja ovat päätoimisen henkilöstön lisääminen, päätoimisen resurssin kohdentaminen riskeihin perustuen koko alueen kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti sekä KVTES:iin nähden oleellisesti korotettujen hälytysrahojen käyttöönotto.

Aikatauluissa eri pelastuslaitosten välillä on jonkin verran vaihteluita. On välittömästi tapahtuvaa varallaolosta luopumista, jonkinlaista porrastusta sekä varallaolijoiden valmiusvaatimuksen tilapäistä ja ajallista pidentämistä. Valmiusajan pidentäminen ei kuitenkaan palvele kiireelliseen pelastustoimintaan liittyviä toimintavalmiusvaatimuksia ja suhteessa kiireellisen pelastustoiminnan luonteeseen, se on edelleen riskialtis jälkikäteisille palkkasaatavavaatimuksille. Samalla se kuluttaa muuhun toimintavalmiuden kehittämiseen tarvittavaa taloudellista resurssia, tuottamatta kuitenkaan riittävää lähtönopeutta.

Varallaolosta luopumisen myötä lähtövarmuutta korvaavien järjestelyjen aiheuttamat kustannukset vaihtelevat pelastuslaitoksittain merkittävällä tavalla. Osittain tämä johtuu varallaoloon käytetyistä määrärahoista, joilla voidaan kattaa osa uusista kustannuksista, korvaavien järjestelyjen ympärivuorokautisuudesta sekä siirtymävaiheessa aiheutuvista päällekkäisistä järjestelyistä. Esimerkkinä todettakoon, että Kainuussa korvaavat järjestelyt nostavat pelastustoimen kuntalaskutusta vuodelle 2021 noin 1,9 milj. euroa (noin +25 %), Pohjois-Karjalassa järjestelyt kasvattavat kuntalaskutusta 2021-2022 noin 1,3 milj. euroa (+9,1% ja +6 %) ja Etelä-Savossa vähintään noin 0,5 milj. euroa.

Oulu-Koillismaalla ja Jokilaaksoissa valmistelut korvaavista järjestelyistä pyritään tekemään siten, että vaikutus kuntalaskutukseen olisi mahdollisimman pieni. Oulu-Koillismaalla on jo vuoden 2020 lopussa tehty päätökset varallaolosta luopumisesta ja toimenpiteet ovat käynnissä siten, että varallaolot siellä loppuvat maaliskuussa 2021.

JOKILAAKSOJEN PELASTUSLAITOS

Merk.

Jarmo Haapanen
pelastusjohtaja